Kalajan kierros 1

The Kalajan kierros trail

Löydätkö ympäristöstä kasveja, jotka voisivat olla torpparin jo 1800-luvulla viljelemiä?

Can you identify any plants that the crofters might have cultivated back in the 1800s?

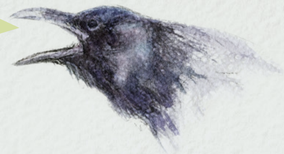

① Olet tässä / You are here

①-⑧ Luontopolun taulut / Nature trail panels

Tervetuloa luontopolulle!

Täällä voit ihailla komeita vuorimaisemia ja aistia enonniemeläisen luonnon kirjon. Luontopolun osuus Kalajan pysäköintialueen ja Vuori-Kalajan kotalaavun välillä on helppokulkuinen. Kalajanvuoren laelle kipuava lenkki taas on vaativa jyrkkien nousujen ja laskujen takia. Polun kokonaispituus on 4,6 km ja sen kiertäminen vie noin kolme tuntia.

Tällä paikalla vanhan uunin rauniot ja villiintyneet puutarhakasvit muistuttavat torpparia-ajoista, jolloin osia suurista tiloista viljelivät vuokralaiset eli torpparit. Vuokra maksettiin päivätöinä sekä maanviljelystuotteina. Paskolampi oli Kosken pappilan, eli nykyisen Törmälän, torppa ja täällä asui Tossavaisen perhekunta. Kun torppien itsenäistyminen tuli vuoden 1918 torpparilain myötä mahdolliseksi, tilan lunasti torpparin poika Eeli Jeremias Tossavainen puolisonsa Aina Alina Turpeisen kanssa. Tilan nimi muutettiin myöhemmin Pirttilammeksi. Viimeisten asukkaiden lähdettyä tilan pelloille istutettiin kuusia ja rakennukset purettiin vähitellen 1970-luvun lopulla.

Welcome to the nature trail!

Admire the magnificent hill scenery and the variety of nature in Enonniemi. The nature trail section from the Kalaja parking area to Vuori-Kalaja shelter is very easy, but the trail up to the top of Kalajanvuori hill is challenging due to steep terrain. The entire 4.6 km trail takes about three hours.

Here, the ruins of an old oven and garden plants gone wild remain as memories of the days when crofters rented land from large estates, paying the rent in farm produce and as labour on the estate. Paskolampi, a croft of the Koski vicarage, now known as Törmälä, was the home of the Tossavainen family. After the crofts were allowed to become independent under the Crofters' Act of 1918, the farm was bought by crofter's son Eeli Jeremias Tossavainen and his wife Aina Alina Turpeinen. The name of the farm was later changed to Pirttilampi. After the last inhabitants had left the farm, spruce were planted in the fields and the buildings were gradually demolished in the late 1970s.

Lehtokuusama
European fly honeysuckle
Lonicera xylosteum

Lehtoakileija
Common columbine
Aquilegia vulgaris

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin
The European Agricultural Fund for Rural Development: Europe investing in rural areas

© Metsähallitus 2016

Myrskytuho tuo uuden elämän 2

Storm damage brings new life

Vuonna 2010 Asta-myrsky pyyhkäisi yli Etelä-Konneveden. Sen kaatamat puut on jätetty paikoilleen, sillä ne tarjoavat juhlakattauksen monille eliölajeille. Maassa tai pystyssä lahoavat puut ovat luonnonmetsän tunnusmerkki ja useat sieni- ja hyönteislajit ovat niistä riippuvaisia. Runsas hyönteislajisto taas houkuttelee paikalle esimerkiksi tikkoja.

Myrskytuhot mahdollistavat myös metsän luontaisen uusiutumisen. Kaatuneet puut luovat metsään aukkoja, joissa taimet voivat kasvaa. Lisäksi ne vaikeuttavat hirvieläinten kulkua ja suojaavat siten puiden taimia syödyiksi tulemiselta.

Käävillä on tärkeä rooli metsissä, sillä ne pystyvät lahottamaan puiden kovimpia rakennuspalikoita ligniiniä ja selluloosaa. Lahottajan avulla puihin sitoutuneet ravinteet päätyvät takaisin kiertoon ja uusien kasvien käyttöön.

In 2010, the storm, Asta, swept over Southern Konnevesi. The trees felled by the storm were left in place, because they provide a feast for many species. Trees decaying on the ground, or where they stand, are characteristic of a forest in its natural state. Many fungi and insects are dependent on them. The variety of insects attracts birds such as woodpeckers.

Storm devastation also enables natural regeneration in the forest, as the open spaces left by fallen trees leave room for saplings to grow. Trees on the ground protect saplings from moose, by acting as natural barriers.

Bracket fungi play a major role in the forest since they are able to decompose the toughest elements of wood, lignin and cellulose, allowing nutrients tied into the wood to recirculate and become available for new plants.

Palokärki ja pohjantikka etsivät lahoavan puun kuoren alta meheviä toukkia.
Black woodpecker (*Dryocopus martius*) and three-toed woodpecker (*Picoides tridactylus*) seek out succulent larvae under the bark of decaying trees.

Havukantojäärä
Ribbed pine borer
Rhagium inquisitor

Keksitkö kolme tapaa, joilla luonnonmetsä uusiutuu?

Can you mention three ways in which natural forests regenerate?

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin
The European Agricultural Fund for Rural Development: Europe investing in rural areas

© Metsähallitus 2016

Vuori-Kalajan lampi 3

Vuori-Kalaja pond

Kurkista rantaveteen: näetkö siellä muutakin kuin kuvajaisesi?

Look into the shallow water: can you see anything except your own reflection?

Vuori-Kalajan lampi on noin 30 metriä syvä ja huikean kirkasvetinen. Sen soistuvilla rannoilla tuntuu suopursun huumaava tuoksu. Lammessa elelee jokirapu, joka siivilöi ravintonsa pohjalle kertyvästä kuolleesta aineksesta. Suomalaiset karsastivat aikoinaan rapujen syömistä ja pitivät niitä itse paholaisina, kun ne joutuivat mertaan tai sotkeutuivat verkkoihin. Sanonta ”piru merrassa” jäi elämään, vaikka ravusta tuli sittemmin osa luontaistaloutta ja juhlien herkku.

Keväisin rantavedessä voi nähdä rupikonnan helmimäisine kutunauhoineen. Tällöin normaalisti yöaktiiviset konnat ovat liikkeellä myös päivänvalossa. Kutunauhan munista kuoriutuu parissa viikossa pieniä toukkia eli nuijapäitä. Muodonvaihdoksessa nuijapäille kehittyvät raajat ja keuhkot. Pyrstön surkastuessa pikkukonnat ovat valmiita kömpimään vedestä maalle. Syksyllä konnat painuvat talvehtimaan sopivaan maakoloon tai lammen pohjamutaan.

The Vuori-Kalaja pond is about 30 metres deep and its water is incredibly clear. Its marshy shores are filled with the heady scent of northern Labrador tea (*Rhododendron tomentosum*). European crayfish *(Astacus astacus*) in the pond filter out nutrition from the dead matter accumulated on the bottom. In the old days, Finnish people did not eat crayfish – they thought the creatures were devilish when found in fishing nets or pots. Although crayfish eventually became part of the diet and a festive delicacy, the old Finnish saying “devil in the pot” lives on.

In the spring, common toads (*Bufo bufo*) can be spotted near the shore, with pearl-like strings of spawn. Usually nocturnal, in the spring toads are active during the day. Small tadpoles hatch in just a couple of weeks, metamorphosing into toads with limbs and lungs. As their tails atrophy, the young toads are ready to leave the water for dry land. In the autumn, toads find a suitable hole in the ground or mud at the bottom of the pond for hibernation.

Rupikonna
Common toad
Bufo bufo

Jokirapu
European crayfish
Astacus astacus

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin
The European Agricultural Fund for Rural Development: Europe investing in rural areas

© Metsähallitus 2016

Mies vanhan metsän turvana

The man who safeguarded old-growth forest

4

Kurkista sisään ikkunasta, niin näet ajan pysähtyneen. Mökin rakensi 1970-luvulla karjalansiirtolainen Feliks Tarasoff (1934–2002) omistamalleen metsäpalstalle. Hän keräsi palstaltaan kotitarvepuuta hevosensa avulla. Maastosta löytyy hänen jäljiltään yhä pieniä puukasoja. Kalajanvuoren vanhan metsän säilymistä voidaan pitää Tarasoffin ansiona, sillä hän säästi muun muassa vanhat haavat.

Enonniemellä on tehty laajoja metsätöitä 1800-luvun loppupuolelta lähtien. Vielä 1950-luvulla Kalajanvuoren laki avohakattiin. Puiden kuljetus pois alueelta oli maaston jyrkkäpiirteisyyden vuoksi vaikeaa, mutta hevosen avulla niitä vedettiin Kiertolahteen. Tarina kertoo, että puita yritettiin myös vierittää alas vuoren rinnettä pitkin, mutta pudotuksessa ne pirstoutuivat käyttökelvottomiksi. 1960-luvun jälkeen metsät ovat säilyneet pääosin koskemattomina.

Peer inside through the window and you will see that time stands still. The cabin was built in the 1970s by Feliks Tarasoff (1934–2002), an evacuee from Karelia. He used his workhorse to harvest wood from the lot for household purposes. In fact, small piles of wood still remain here and there. We have Tarasoff to thank for the preservation of the old-growth forest on the Kalajanvuori hill, because he saved features such as the old aspens (*Populus tremula*).

Extensive forestry has taken place in Enonniemi since the late 1800s. As late as the 1950s, the top of Kalajanvuori hill was clear felled. It was extremely difficult to transport timber from the area due to the steep terrain, but horses were used to pull timber to Kiertolahti. According to legend, the foresters attempted to roll timber down the hill but the trunks smashed to pieces in the process. The forest has remained virtually untouched since the 1960s.

Miltä tuntuisi asua täällä, seurana vain metsä ja hevonen?

How would you feel living here, with only a horse and the forest for company?

Hevonen oli ennen vanhaan korvaamaton apu metsätöissä.
In the old days, horses were irreplaceable in forest work.

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin
The European Agricultural Fund for Rural Development: Europe investing in rural areas

© Metsähallitus 2016

Shh! Kuuletko haapavanhusten havinan? 5

Shh! Can you hear the rustle of the ancient aspens?

Liito-orava
Siberian flying squirrel
Pteromys volans

Ketunkääpä
Fox bracket
Inonotus rheades

Raidankeuhkojäkälä
Lung lichen
Lobaria pulmonaria

Hyvällä tuurilla voit nähdä täällä harvinaisen suomenpuukärpäsen. Sen toukat elävät lahoavan haavan paksun kuoren alla.
If you are lucky, you may spot the rare true fly (*Xylomya czekanowskii*), whose larvae live underneath the thick barks of decaying aspen.

Ympärilläsi noin 140-vuotiaat jättiläishaavat kuiskivat tarinoitaan. Ne ovat monimuotoisuuden keitaita havumetsissä, sillä niiden emäksiset lehdet ja kaarna tarjoavat hyvin erilaisen kasvualustan verrattuna happamiin havupuihin. Haapavanhuksista ja niistä muodostuneesta lahopuusta nautiskelevat monet harvinaistuneet käävät ja hyönteiset. Arvokkaan lajiston säilyminen vaatii haapajatkumoa, eli lisää nuoria haapayksilöitä, jotka aikanaan ottavat paikkansa metsänvanhimpina.

Illan hämärässä liikkeelle lähtee yksi haavikon salaperäisimmistä asukkaista, liito-orava. Se liitää puusta puuhun ja ruokailee lehtipuiden silmuilla, lehdillä, norkoilla ja marjoilla. Liito-orava tekee pesänsä useimmiten entiseen tikankoloon. Helpoiten sen läsnäolon havaitsee haapojen juurelta löytyvistä rikinkeltaisista papanoista.

You are surrounded by 140-year-old whispering aspens (*Populus tremula*). These trees are havens of biodiversity in coniferous forests, because their alkaline leaves and bark provide a substrate that is very different from that of acidic coniferous trees. Ancient aspens and the rotten wood they provide are enjoyed by many rare bracket fungi and insects. This rich variety of species will only be preserved if aspen trees continue to thrive here, with young aspens becoming the oldest in their turn.

During twilight one of the aspen forest's most mysterious creatures, the flying squirrel (*Pteromys volans*), can be seen gliding from one tree to another and feeding on the buds, leaves, catkins and berries of broad-leaved trees. Most flying squirrels nest in holes made by woodpeckers. The easiest way to confirm their presence is to look for sulphur-yellow droppings under the aspen trees.

Halaa haapaa! Yltävätkö kätesi puun ympäri?

Hug the aspen! Are your arms long enough to reach around the tree?

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin
The European Agricultural Fund for Rural Development: Europe investing in rural areas

© Metsähallitus 2016

Historialliset maisemat 6

Historical views

Ota kuva ja jaa se somessa #etelakonnevesi, #kalajanvuori.

Take a photo and share it on social media #etelakonnevesi, #kalajanvuori

Kalajanvuori oli tunnettu näköalapaikka jo 1800-luvulla, jolloin tänne tehtiin patikkaretkiä Kosken pappilasta, nykyisestä Törmälästä käsin. Seudulla ovat retkeilleet monet kulttuuripersoonat, kuten runoilija Eino Leino sekä säveltäjä Toivo Kuula. Vuoren laelta maisema avautuu sekä länteen Konnevedelle että koilliseen Hankavedelle. Kansallispuiston mahtavimman mäen korkeus on 211 metriä merenpinnasta ja 77 metriä viereisestä Vuori-Kalajan lammesta. Vuoren laella on vanha kolmiomittaustorni, jota on käytetty hyväksi Suomen peruskartoituksessa.

Jääkauden jälkeen kasvit levisivät etelästä pohjoiseen jäänreunan vetäytymisen vanavedessä. Muistona siltä ajalta Kalajanvuoren varjoisalla jyrkänteellä viihtyy edelleen pahtarikko (kuvassa), joka on nykyisin tyypillinen lähinnä Tunturi-Lapin kallioilla.

Kalajanvuori hill was already a well-known scenic spot in the 1800s, when hikers used the Koski vicarage, currently known as Törmälä, as a base. Many famous cultural figures, including the poet Eino Leino and composer Toivo Kuula, once hiked in the area. Views open from the hilltop to the west over Lake Konnevesi and north-east over Lake Hankavesi. The most magnificent hill in the national park rises 211 metres above sea level and 77 metres above the adjacent Vuori-Kalaja pond. The old triangulation tower on the hill was used for creating base maps of Finland.

After the Ice Age, vegetation spread from the south to the north as the fringes of the ice receded. As a living memory of those days, the snow saxifrage (*Saxifraga nivalis*, in picture) still thrives on the shady precipices of Kalajanvuori hill. This plant now mainly lives on the rocks of Fell Lapland.

Jääkauden jälkeen 9700 vuotta sitten Kalajanvuori oli saari, jonka rantoja huuhtoivat Yoldiameren aallot. Maan pinnan kohotessa altaasta kuroutui ensin Muinais-Päijänne ja lopulta Konnevesi-järvi.

Just after the Ice Age, over 9,700 years ago, Kalajanvuori hill was an island in the Yoldia Sea. As land uplift continued, the basin shrunk to form Lake Ancient Päijänne and finally Lake Konnevesi.

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin
The European Agricultural Fund for Rural Development: Europe investing in rural areas

© Metsähallitus 2016

Turvaan vuorimaisemiin
Safe in a hilly landscape

Minne sinä piiloutuisit vuorimailla?

Where would you hide in a hilly landscape?

Enonniemen jylhissä maisemissa metsän asukkaat saavat elellä rauhassa. Kallioita peittävien laajojen jäkälikköjen lomassa voi nähdä kivellä lämmittelevän kyyn. Männikössä viihtyy metso poikueineen. Talvella hangelta voi löytää ilveksen jäljet. Suurpedoista Enonniemellä elelee myös karhu, metsän kuningas.

Kalliorinteet ovat hyviä pesimäpaikkoja korpille, joka ruokailee petojen kaatamilla haaskoilla. Tämä oppivainen varislintu voi elää jopa 20-vuotiaaksi. Korppia on aiemmin pidetty huonona enteenä, mutta myös viisaana voimalintuna. Korppiin kohdistuneen vainon loputtua sen kanta on kasvanut ja nykyään tätä erämaalintua tavataan myös ihmisasutuksen lähettyvillä.

The rugged landscape of Enonniemi is a peaceful refuge for forest animals. You may spot a viper (*Vipera berus*) in a warm, rocky location amidst the wide expanses of lichen. Capercaillie (*Tetrao urogallus*) lek in the pine forests. In the winter, you may spot the tracks of a lynx (*Lynx lynx*) in the snow. The bear (*Ursus arctos*), the king of the forest, is another of Enonniemi's large predators.

The rocky slopes are excellent nesting places for ravens (*Corvus corax*) that feed on the carrion left by predators. This persistent member of the crow family can live for 20 years. In the old days, ravens were regarded as bad omens and as wise, powerful birds. The population has grown since the persecution of the species ended and this bird of the wilderness can now be seen close to populated areas.

Hiilenmustan korpin tunnistaa jo kaukaa vakaasta ja kaartelevasta lentotavasta.
The coal-black raven is easy to identify from afar, by its steady and circling flight patterns.

Vuorimaat tarjoavat ilvekselle metsäjänispaisteja sekä tähystys- ja piiloutumispaikkoja.
In the hilly landscape, lynxes hunt hares (*Lepus timidus*) and seek out ideal lookout spots and hideaways.

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin
The European Agricultural Fund for Rural Development: Europe investing in rural areas

© Metsähallitus 2016

Metsälammen elämää
Life in a forest pond

Mikä oli sinulle mieleenpainuvin näkymä tai tapahtuma tällä luontopolulla?

What was the most memorable view or event on this nature trail?

Kirkasvetisen Kitulammen rannassa päivystävät sudenkorennot ja veden pintajännityksen avulla liikkuvat vesimittarit. Ne ovat molemmat petoja. Sudenkorennot saalistavat lennosta muun muassa hyttysiä, ja vesimittareille maistuvat vedenpinnan pienet hyönteiset. Tällä 15 metriä syvällä lammella saattaa vierailla myös saukko narraamassa ahvenia ja särkiä.

Telkkä on yksi suomalaisimmista linnuista, sillä Euroopan telkkäkannasta noin 40 prosenttia pesii Suomessa. Lajin tavanomaisuus kätkee sen tarunhohtoisen menneisyyden: Kalevalan mukaan maailma syntyi seitsemästä sotkan munasta. Telkkää nimitettiin ennen sotkaksi, joten Kalevalan sotkan on tulkittu tarkoittavan nimenomaan telkkää.

Dragonflies and water striders can often be seen gliding across the clear Kitulampi pond thanks to surface tension. Both insects are predators. Dragonflies hunt mosquitoes in the air and water striders feed on tiny insects on the water's surface. An otter (*Lutra lutra*) may visit this 15-metre deep pond in search of perch (*Perca fluviatilis*) and roach (*Rutilus rutilus*).

Goldeneye (*Bucephala clangula*) is one of the most Finnish of bird species – around 40 per cent of its European population nests here. Although the species is now common, it has a legendary past: according to Finland's national epic, Kalevala, the world was born from a scaup. As goldeneye used to be called scaup, the scaup in Kalevala is thought to mean goldeneye.

Puolisukeltajat, kuten tavi, viihtyvät matalammassa vedessä lähellä rantaa, sillä niiden peräpää keikkuu ruokaillessa pinnalla.

Dabblers, including the common teal (*Anas crecca*), prefer shallower water close to the shore, where their rear ends bob in the water when they feed.

Kokosukeltaja telkkä etsii ravinnokseen hyönteisiä ja niiden toukkia lammen pohjasta.

The goldeneye, a diving duck, feeds on insects and larvae on pond bottoms.

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin
The European Agricultural Fund for Rural Development: Europe investing in rural areas

© Metsähallitus 2016